

Asia: VN/549/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta

Lausunnonantajan lausunto

Voidaanko esityksellä näkemyksenne mukaan parantaa ikääntyneiden asemaa ja edistää ikääntyneiden oikeuksia?

Kyllä, mutta tiedonsaantioikeuden rajoituksia tulee vielä arvioida.

Koska vanhusasiavaltuutetun tehtävästä halutaan tehdä lapsiasiavaltuutetun tehtävää vastaava, kannattaa käyttää hyväksi lapsiasiavaltuutetun kokemuksia. Miten lapsiasiavaltuutettu Suomessa on kokenut toimivaltuuksiensa rajat? Onko ollut toivetta saada myös yksittäistapauksellista toimivaltaa?

Vaikka valtuutettu ei ole valitusinstanssi yksittäisissä asioissa, johtopäätösten tekemiseen laaja tiedonsaantioikeus voi olla tarpeen.

Onko teillä huomioita koskien valtuutetulle säädettäviä tehtäviä?

Tehtävät jäävät liian laajoiksi. Tehtävien rajaamista pidettiin tärkeänä mm. kevään kuulemistilaisuudessa.

Jos tehtävän ajatellaan koskevan kaikkia yli 65-vuotiaita, tehtäväkenttään kuuluu lähes joka neljäs suomalainen.

Elinolosuhteisiin ja elämän laatuun vaikuttavat hyvin monet asiat, kuten asuminen, toimeentulo ja yhdyskuntasuunnittelu sekä osallisuus päätöksentekoon ja tiedonsaantiin.

Valtuutetun tulee tuoda esiin ikääntyneiden tarpeita ja edistää hyvän elämän edellytyksiä. Hänen tulee seurata, miten lait ovat toteutuneet ikään-tyneiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Vuosittaisten raporttien lisäksi hänen tulee tarvittaessa myös nostaa epäkohtia esiin nopeasti.

Termi vanhusasiavaltuutettu voi antaa väärän mielikuvan. Vanhus luo mielikuvan lähinnä yli 80-vuotiaasta ja apua tarvitsevasta ihmisestä. Yli 80-vuotiaille sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut ovat keskeisempiä kuin nuorempien eläkeläisten kohdalla. Kuitenkin myös valtaosa heistä elää itsenäistä elämää omissa kodeissaan. Niin sanotut vanhuspalvelut ovat keskeisessä asemassa vasta elämän

viimeisinä vuosina, yleensä keskimäärin 85 ikävuodesta lähtien. Ne eivät saa viedä liian suurta osaa valtuutetun resursseista.

Kansainvälisiä kokemuksia (esim. Pohjois-Irlanti ja Wales) kannattaa hyödyntää.

Tiedonsaannista ja palveluista syrjäytyminen digitalisoitumisen myötä on yksi ikääntyneiden suurimmista syrjäytymishaasteista, joka koskee myös nuorempia eläkeikäisiä. Tämä tarkastelu puuttuu esityksestä lähes kokonaan, mikä on huolestuttavaa.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Palkkamäärärahojen ja ylipäättään budjetin tulee olla riittävä. Resurssien tulee olla ikäryhmien kokoon nähden samalla tasolla kuin lapsiasiavaltuutetulla. Esityksessä mainittu 100 000 euroa sisältää kirjoitusvirheen, koska jo yhden asiantuntijavirkamiehen vuosittaiset kustannukset ovat n. 80 000 euroa.

Kelpoisuusvaatimusten ja valinnan tulee perustua pätevyYTEEN, mikä tarkoittaa niin säädösten kuin ihmisoikeusasioidenkin tuntemusta.

Paulig Outi
Helsingin vanhusneuvosto